

Sveavägen 59, plan 6

Box 350, SE-101 26 Stockholm, Sweden

Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras
rättigheter
The Swedish federation for Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Queer
Rights
Member of International Lesbian and Gay Association (ILGA)

Förbundskansli

+46 8 50 162 900
forbund@rfsl.se

RFSL Media

+46 8 50 162 910
komut@rfsl.se
www.rfsl.se

Fax

+46 8 50 162 999

Webb

www.rfsl.se

REMISSYTTRANDE

2014-10-03

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
Enheten för familjerätt och
allmän förmögenhetsrätt
103 33 Stockholm

SOU 2014:29

Remissvar RFSL - Delbetänkande av utredningen om utökade möjligheter till behandling av ofrivillig barnlöshet.

Assisterad befruktning för ensamstående kvinnor.

RFSL har beretts tillfälle att svara på delbetänkandet gällande utökade möjligheter till behandling av ofrivillig barnlöshet och lämnar härmed följande synpunkter.

RFSL välkomnar med glädje förslaget att ge ensamstående tillgång till assisterad befruktning i den svenska sjukvården och konstaterar att detta kommer att kunna ge fler människor möjlighet att bilda familj som de själva önskar, och samtidigt ge fler barn möjlighet att om de önskar få kännedom om sitt genetiska ursprung.

RFSL vill också uttrycka en förhoppning om att detta är den första av flera nödvändiga förändringar av den svenska familjepolitiken. Föräldrabalken borde generellt ses över ut bland annat ett hbtq-perspektiv, för att säkerställa en familjepolitik där alla behandlas lika, oavsett relationsstatus, sexuell läggning och kön och där människors könsidentitet respekteras också då de blivit föräldrar.

RFSL:s huvudsakliga synpunkter är numrerade 1-4, därefter presenteras en alternativ skrivning på ny lagtext (5).

1. Begreppet "ensamstående kvinna"

RFSL anser det nedslående att i delbetänkandet se en mindre inkluderande skrivning gällande ensamståendes rätt till insemination än vad som använts

i regeringens uppdrag och som även beskrivs på sida 35. Det begrepp som författarna genomgående använt är ”ensamstående kvinna” trots att uppdraget från regeringen varit att undersöka den mer inkluderande skrivningen ”ensamståendes” rätt till assisterad befruktning.

Eftersom Sverige sedan 2013 slutligen upphört med tvångssteriliseringarna av personer som vill byta juridiskt kön är det uppseendeväckande att utredarna ändå väljer att fortsätta negligera transpersoners möjliga föräldraskap genom exkluderande skrivningar. Det kan inte anses rimligt att hänvisa till att alla konsekvenser av upphävandet av en tidigare lag inte ännu utretts för att försvara att utredarna inte kan inkludera transpersoner redan i nuvarande skrivning. Verkligheten är att det nu finns juridiska män som har möjlighet att bära och föda barn, och alltså självklart ska ha tillgång till assisterad befruktning på samma villkor som andra med denna förmåga. Det är inte heller acceptabelt att, som utredarna gör, hänvisa till att andra personer än kvinnor kan inkluderas i begreppet ”kvinna”, eftersom detta givetvis innebär en kränkning av dessa personers könsidentitet.

RFSL anser därför att lagtexten ska göras könsneutral så att begreppet ensamstående kvinna ska ändras till *ensamstående*, vilket också är så som uppdraget ursprungligen utformades av regeringen. Med fördel kan även begreppet *ensamstående person* användas.

RFSL menar även att det i och med denna nya lag även bör ges utrymme för par som inte lever tillsammans, så kallade särbos, att skaffa barn tillsammans eller var för sig. Det bör också ges utrymme för personer som inte är ett kärlekspar att bli föräldrar tillsammans på detta sätt. Lagen bör med andra ord bli relationsneutral. De inblandade personerna bör i alla situationer också kunna välja att den som inte ska föda barnet både kan fastställas som känd donator, far eller förälder.

2. Begreppen mor, far, kvinna och man

I första hand anser RFSL att mor, far, kvinna och man i lagtexter bör ersättas med könsneutrala benämningar för föräldrar respektive person som innehar eller donerar en viss typ av könscell (ägg respektive spermier). RFSL anser även att orden ”mor”, ”far”, ”kvinna” och ”man”, när de behöver användas, alltid ska vara överensstämmande med personens egen uppfattning av sin könsidentitet.

Därför bör lagtexter, som så till exempel Lagen om genetisk integritet, ändras så att den som lämnat könsceller i form av spermier inte automatiskt benämns som en man och den som bär barn eller donerar ägg alltid benämns som en kvinna. Jämför argument i punkt 1 om begreppet ”ensamstående kvinna”. Exempelvis bör således en person som donerat spermier inte endast kunna fastställas som barnets far, utan även som dess

förälder. En person som föder barn skall inte heller automatiskt fastställas som barnets mor.

3. Genetisk koppling

RFSL anser att ensamstående ska ha rätt att samtidigt kunna få ta del av donerade könsceller i form av spermier och ägg. Frågan om samtidig donation av ägg och spermier kommer att behandlas i kommande betänkande från utredningen, som RFSL uppfattat det, men vi vill redan nu uttrycka att vi förutsätter att detta kommer att göras tillgängligt för såväl ensamstående, som föräldrakonstellationer med fler än en förälder.

Detta skulle göra det möjligt för de som ej själva har möjlighet (eller önskan) att använda egna ägg eller spermier att kunna få barn.

Vi vill även göra ett ställningstagande gällande par där båda kan bära barn. Här finns en tydlig koppling till frågan om samtidig donation av ägg och spermier, och samtidigt är situationen i mångt och mycket en annan. Två personer som båda har ägg kan idag inte med hjälp av svensk sjukvård få bära varandras ägg för att föda gemensamma barn. Detta vill RFSL förändra. RFSL anser att det bör bli tillåtet att dela ägg inom ett par utan att det ses som en donerad könscell. Resonemanget är även i enlighet med det inledande anförande som står i detta delbetänkande (sida 46) om genetisk koppling. Om ägget kommer från någon av parterna i ett par så finns det en genetisk koppling till barnet så som efterfrågas i de inledande skrivelserna.

Detta skulle innebära att ett par där båda har ägg och livmoder själv kan välja vem som ska bära det barn som kommer från någon utav parternas ägg. I och med detta finns det samtidigt en genetisk koppling mellan barn och minst en förälder borde det därmed inte anses falla inom kategorin donerad cell. se särskild ny lagskrivning i 7 kapitlet 3 §.

Utifrån denna bakgrund förordar RFSL att skrivningen i 7 kapitlet 3 § *"Om ägget inte är kvinnans eget, ska ägget ha befruktats av makens eller sambons spermier"* helt tas bort.

4. Begränsningar gällande föräldraskap

Det är en stark kärnfamiljsnorm som genomsyrar lagen och detta gör den till något av ett lapptäcke. RFSL ställer sig kritisk till de nuvarande skrivningarna gällande familjebildning. I och med att olikkönade par, samkönade par samt ensamstående inom kort alla beräknas komma ha möjlighet till assisterad befruktning enligt svensk lag blir det märkligt och ologiskt att inte samtidigt inkludera andra familjebildningar. I lagen saknas även efter denna utredning möjligheten för ensamstående som vill skaffa barn tillsammans med en eller flera vänner eller personer med mer än en partner. På sikt önskar RFSL att det inte bara ska kunna låta bli att fastställas faderskap eller föräldraskap utan att det även ska kunna

fastställas fler än de två juridiska föräldrar som tillåts idag. Detta är dock inte något som denna utredning haft i uppgift att se över. Redan i detta förslag borde däremot möjligheten att göra lagen relationsneutral finnas. Två personer som inte har en kärleksrelation borde också kunna få tillgång till behandling för att bli föräldrar tillsammans.

I remissen nämns bland annat vid ett flertal tillfällen den särskilda prövning för par som vill ha barn genom assisterad befruktning med donerade könsceller. I denna särskilda prövning skall läkaren tillse att de blivande föräldrarna ska kunna ta hand om barnet under dess uppväxt. Denna skrivning borde vara nog för att säkerställa det blivande barnets rätt till trygga uppväxtförhållanden utan att det behöver färgas av den nuvarande lagens snäva syn på vilka som tillåts bilda familj med rättsligt skydd för densamma.

Med anledning av ovanstående föreslår RFSL bland annat att det inte ska finnas några hinder för ensamstående att kunna bli gravida med hjälp av spermier från en till exempel en vän och att denna, om båda så vill, ska kunna fastställas som barnets förälder utan att behöva vara sambo eller gift med personen som ska bära barnet. Som en konsekvens ges därmed även kärlekspar som inte är skrivna på samma adress rätt att skaffa barn tillsammans genom assisterad befruktning. Skillnaden mellan en känd donators roll, där det varit avsikten att personen endast ska vara känd, men inte ha någon föräldraroll, och en medförälders roll, där till exempel två vänner önskar bli föräldrar tillsammans och båda fungera som barnets vårdnadshavare måste tydliggöras i samband med att den assisterade befruktningen genomförs. Det ska naturligtvis inte vara möjligt för en person som exempelvis skrivit på papper om att fungera som donator att senare ändra sig och kräva att få bli vårdnadshavare – eller tvärtom.

5. Alternativt lagförslag

De synpunkter RFSL lämnat får konsekvensen att det bör genomföras ett antal ändringar i förslaget till ny lag utifrån (2006:351) om genetisk integritet. RFSL redovisar endast nya förslag till skrivningar i texten nedan. I övrigt anser RFSL att förslaget i remissen är tillfredsställande.

1 kap.

5 §

[...]

fosterdiagnostik: medicinsk undersökning av en gravid person och det foster den bär på.

[...]

preimplantatorisk genetisk diagnostik: genetisk undersökning av ett befruktat ägg innan detta implanteras i en livmoder,

[...]

insemination: att föra in spermier i en person på konstlad väg,

[...]

ensamstående: en person som inte är gift, registrerad partner eller sambo.

6 kap.

1 §

En insemination får utföras om den behandlade personen är gift eller sambo och den personens make, maka, eller sambo skriftligen har samtyckt till det.

En insemination får också utföras om den som ska insemineras är ensamstående.

Det som i detta kapitel sägs om make eller maka gäller också registrerad partner.

1 a § En givare av spermier ska vara myndig. Givaren ska lämna ett skriftligt samtycke till att dennas spermier får användas för insemination. Givaren får återkalla sitt samtycke fram till dess att inseminationen har skett.

3 §

Vid en insemination som avses i 2 § ska en läkare pröva om det med hänsyn till makarnas, sambornas eller den ensamståendes medicinska, psykologiska och sociala förhållanden är lämpliga att inseminationen äger rum.

Inseminationen får utföras endast om det kan antas att det blivande barnet kommer att växa upp under goda förhållanden.

Om insemination vägras, får makarna, samborna eller den ensamstående begära att Socialstyrelsen prövar frågan.

RFSL anser vidare att en genetisk koppling inte skall behöva finnas, även om just det inte är en fråga för detta delbetänkande.

7 kap.

3 §

Ett befruktat ägg får föras in i en kropp om personen är gift, partner eller sambo och personens make, maka eller sambo skriftligen har samtyckt till det.

RFSL önskar att följande stryks, men om skrivningen ska stå kvar önskar RFSL följande lydelse:

Om ägget inte är den behandlades eget, ska ägget antingen komma från make, maka eller sambo eller ha befruktats av make, maka eller sambons spermier.

Ett befruktat ägg får också föras in i en ensamståendes kropp.

5 §

Om en befruktning utanför kroppen ska utföras med en spermie från en person som inte är den befruktades make, maka eller sambos, ska en läkare pröva om det med hänsyn till makarnas, sambornas eller den ensamståendes medicinska, psykologiska och sociala förhållanden är lämpligt att det äger rum en befruktning utanför kroppen. Detsamma gäller om makar eller sambor ska genomgå en befruktning utanför kroppen och behandlingen ska utföras med ett ägg från annan än de blivande föräldrarna.

En befruktning utanför kroppen får endast utföras om det kan antas att det blivande barnet kommer att växa upp under goda förutsättningar.

Om befruktning utanför kroppen vägras, får makarna, samborna eller den ensamstående begära att Socialstyrelsen prövar frågan.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2015
2. Spermier som har donerats före denna lags ikraftträdande får utan skriftligt samtycke från spermiegivaren användas vid insemination eller befruktning utanför kroppen för ensamstående.

Med vänliga hälsningar

Ulrika Westerlund
Förbundsordförande

Anna Galin
Ledamot i förbundsstyrelsen